

li eseri tezkiresi olup eser bugüne kadar Anadolu sahasında yazılan ilk şuarâ tezkiresi olarak bilinmektedir. Eser bir mukadime, sekiz bölüm ve bir hâtmeden meydana gelmektedir. *Heşt Bihişt*, özellikle çağdaşı olan şairler hakkında verdiği bilgilerle günümüze kadar edebiyat tarihinin en önemli kaynaklarından biri olarak kullanılmaktadır. Eser önce Mehmed Şükrü (İstanbul 1325), ardından Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Ayasofya nr. 3544) bulunan yazmanın faksimileleri on dört nüsha ile karşılaştırmalı olarak Günay Kut (Harvard 1978) ve sonra sadeleştirilerek Mustafa İsen (İstanbul 1980) tarafından yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 182; Âşık Çelebi, *Meşâîr-ü's-şuarâ*, vr. 163^{a-b}; Latîfî, *Tezkiret-ü's-şuarâ ve tabîrat-ü'n-nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 314; Beyânî, *Tezkire* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1997, s. 131-132; a.e., *Millet Ktp.*, Ali Emîrî, nr. 757, vr. 46^{a-b}; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 493-495; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kismu* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 179-180; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1877, vr. 54^a; Riyâzî, *Riyâz-ü's-şuarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 87^b-88^a; Abdurrahman Hibri, *Enîs-ü'l-müsâmirîn*, İÜ Ktp., TY, nr. 451, vr. 79^b; *Keşfü'z-zunûn*, I, 387, 793; *Osmanlı Müellifleri*, II, 346; İbrahim Alaattin Gövsa, *Meşhur Adamlar: Hayatları-Eserleri*, İstanbul 1933-36, IV, 1432; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 192-194; Babinger (Üçok), s. 76; Harun Tolasa, *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, İzmir 1983; "Sehî Bey", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1986, IV, 152-158; Halûk İpekten v.dğr., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s. 431; Günay Kut, "Sehî Divanı", *Çevren*, VI/20, Priştine 1978, s. 23-36; İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Değeri", *TM*, XIX (1980), s. 213-222; Mustafa İsen, "Sehî Bey", *Millî Eğitim Dergisi*, sy. 95, Ankara 1990, s. 48-51; *Kâmûs-ü'l-a'lâm*, IV, 2706; Ömer Faruk Akün, "Sehî Bey", *İA*, X, 316-320; "Sehî Bey", *TA*, XXVIII, 271; G. A. Tekin, "Sehî Bey", *Eİ²* (İng.), IX, 122-123.

RİDVAN CANIM

SEHÎ BEY TEZKİRESİ

(bk. HEŞT BİHİŞT).

SEHİV

(سَهْو)

Dalgınlıkla yanlış iş yapma veya unutma anlamında bir terim.

Sözlükte "unutmak, yanılmak; dalgınlık, gaflet; kolaylık, yumuşaklık, sükûnet" gibi anlamlara gelen *sehv* kelimesinin terim anlamı için "bilinenin dalgınlıkla unutul-

ması" (Zekeriyâ el-Ensârî, s. 68), "bilinenin zihne intikal etmemesi / hatırlanmaması, dalgınlık sebebiyle hataya düşme, kasıt ve niyet anlamındaki *amdin* / *team-müdün ziddi*" (M. Abdür-raûf el-Münâvî, s. 417, 526) gibi tanımlar yapılmış olup fıkhta ve usûl-i fıkhta sehiv genellikle unutma ile (nisyan) eş anlamlı veya onun bir türü olarak kullanılır.

Sehvi "gaflet sebebiyle hata yapmak" şeklinde tarif eden Râgıb el-İsfahânî, bunun -akıl hastasının başkasına hakaret etmesi örneğinde olduğu gibi- insanın kendisinden kaynaklanmayan ve -kendi isteğiyle sarhoş olan kişinin o fiile dönük bir kasıt olmaksızın kötülük işlemesi örneğinde olduğu gibi- insanın kendisinden kaynaklanan iki çeşidinin bulunduğunu, birincisinde fâilin sorumlu olmadığını, ikincisinde sorumlu olduğunu ve Allah'ın ikinci mânada olmak üzere sehiv içine düşenleri (sâhûn) kötilediğini (ez-Zâriyât 51/11; el-Mâûn 107/5) belirtir (*el-Müfredât*, "shv" md.). Hadislerde sehiv ve türevleri sözlük anlamlarında sıkça kullanılır, fakat bunların çoğu namazdaki hataların telâfisi için yapılan secdeyle ilgilidir (bk. SEHİV SECDESİ). Ayrıca bazı hadislerde sehiv "dinî sorumluluk bilincinden uzak olma" (gaflet) ve "namazda aklı başka yerde olma" gibi mânalarda da yer almıştır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "shv" md.). İbnü'l-Esir sehvin "fî" harf-i cerriyle kullanıldığında "bilmeyerek terketmek", "an" harf-i cerriyle kullanıldığında "bilerek terketmek" mânasına geleceğini ifade edip birincisi için namazda kasıtsız yapılan hatalarla ilgili hadislerde "fî" harf-i cerrinin (meselâ bk. Tirmizî, "Şalât", 174), ikincisi için namazlarından gafil olanlarla ilgili âyette "an" harf-i cerrinin (el-Mâûn 107/5) kullanılmasını örnek gösterir (*en-Nihâye*, II, 430). Ancak bazı hadislerde sehvin "bilmeden / kasıtsız terketme" anlamında olmak üzere "an" harf-i cerriyle kullanıldığı da görülmektedir (Ebû Dâvûd, "Şalât", 11).

Sehiv ve nisyânın yakın anlamlara sahip veya eş anlamlı olduğu genellikle kabul edilmekle birlikte (İbn Nüceym, s. 302; Ebû'l-Bekâ, s. 506; Hamevî, III, 289) bir kısım dil ve usul âlimleri tarafından aralarında bazı ince farkların bulunduğu ifade edilmiştir. Nisyânın önceden olanla, sehvin sonradan meydana gelenle ilgili olduğu, sehiv haliyle sehven terkedilen şeyin birbirini takip ettiği; nisyânın hâfızada bulunan bir bilgiyle, sehvin ise hâfızada olan ya da olmayan bir hususla ilgili olabileceği (Ebû Hilâl el-Askerî, s. 78; yakın ifadeler için bk. Emîr Pâdişâh, II, 263; Ebû'l-Bekâ, s. 506);

nisyan konusu şeyin belli bir zamanda unutulup başka bir zaman hatırlanmasının mümkün olduğu, sehiv konusu şeyin ise bir kere sehven terkedilebileceği, başka bir zaman aynı şeyin sehven terkedilmesinin mümkün olmayıp ancak onun bir benzerinin sehven terkedilmesinin mümkün olduğu (Ebû Hilâl el-Askerî, s. 78); sehvin meşgul olunan konuyla ilgili bir şeyin hatıra gelmemesi, nisyânın ise başka bir şeyle meşgul olunduğu için esas uğraşılacak şeyin akla gelmemesi olduğu, sehvin ufak bir hatırlatma ile hemen hatırlanacak tarzda bir şeyin akıldan çıkması, unutmanın ise yeniden öğrenmeyi gerektirecek tarzda bir şeyin akıldan çıkması olduğu (Ebû'l-Bekâ, s. 506; yakın bir ifade için bk. *Tacû'l-'arûs*, "shv" md.) ifade edilmiştir. Feyyûmî, bu sonucu ayırmanın bir benzerini sehiv ve nisyân terimlerinin yerini değiştirerek yapmıştır (*Mişbâhu'l-münîr*, I, 346). Öte yandan sehiv ve gaflet arasında şu farkların bulunduğu belirtilir: Gaflet olanla ilgili, sehiv ise olmayanla ilgilidir; bundan dolayı, "Şu konudaki gafletim sebebiyle şu olay oldu" denilebilirse de, "Şu konudaki sehvim sonucu şu olay oldu" denilemez; çünkü bir şey hakkında sehiv söz konusu ise sehiv konusu olay meydana gelmez. Diğer bir fark da şudur: Başkasının fiilinden gafil olmak mümkünse de başkasının fiili konusunda sehiv mümkün değildir. Yine Ebû Hilâl el-Askerî, sehivle bayılma ve uyku arasında mukayese yaparak bayılmanın hastalık sebebiyle, uykunun ise bedeninin rehabetiyle oluşan bir sehiv hali olduğunu belirtir (*el-Furuk-ü'l-luğaviyye*, s. 78).

Bazı fıkıh usulü eserlerinde avârîzu'l-ehliyyeden biri olarak nisyan incelenirken onun bir çeşidi veya eş anlamlısı olarak sehve de değinilir ve genellikle sehiv haline nisyânla aynı sonucun bağlanacağı belirtilir (bk. NİSYAN). Bu çerçevede yapılan açıklamalara göre fıkıh usulü terimi olarak nisyan ihtiyaç anında bilginin akla gelmemesini ifade eder ve filozofların dilindeki nisyânın yanı sıra sehvi de kapsar, zira dil bakımından bu iki kelime arasında fark yoktur. Filozoflar ise nisyânla sehiv arasında şöyle bir fark bulunduğunu belirtir: Sehiv sûretin hâfızada kalmakla birlikte zihinden silinmesi, nisyân her ikisinden silinmesidir ki bu durumda tekrar elde edilebilmesi yeni bir sebebe / çabaya ihtiyaç gösterir (Teftâzânî, II, 169; İbnü'l-Hümâm, II, 236; İbn Emîru Hâc, II, 236).

Kur'an-ı Kerîm, hadisler ve dil kaynaklarındaki örneklerden sehvin asıl anlamının "dalgınlıkla ve kasıt olmadan yanlışlık

yapmak" olduğu, ancak buna umursama-
ma ve önem vermeme gibi hallerin ek-
lenmesi durumunda mecazen sehivden
söz edilebileceği, birinci durumda kasıt
bulunmadığı için mânevî sorumluluğun
bulunmadığı, ikinci durumda ise kasıt ve
kötü niyetle hata yapıldığı için mânevî so-
rumluluğun bulunduğu anlaşılmaktadır.
Öte yandan Hz. Peygamber'in namaz kı-
larken sehven yanlışlık yaptığı bilindiğin-
den (Buhârî, "Sehiv", 1) bu tür kasıtsız ha-
taların peygamberlerden sudur edebilece-
ği kabul edilmiş, ancak hangi konularda
onlar için sehivden söz edilemeyeceği ke-
lâm âlimlerince tartışılmıştır (bk. İSMET).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, II, 430; *Lisânü'l-'Arab*,
"shv" md.; Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Furûku'l-luğa-
viyye* (nşr. Hüsameddin el-Kudsî), Kahire 1353,
s. 78; Ebû'l-Berekât en-Neseffî, *Keşfü'l-esrâr*, Bey-
rut 1406/1986, II, 486-487; Abdülazîz el-Buhârî,
Keşfü'l-esrâr, İstanbul 1307, IV, 276-277; Ahmed
b. Muhammed el-Feyyûmî, *el-Mişbâhu'l-münir*,
Bulak 1324, I, 346; Teftâzânî, *Şerhu't-Telvih*, Ka-
hire 1377/1957, II, 169; İbnü'l-Hümâm, *et-Tahtîr*
(İbn Emîru Hâc, *et-Tahtîr ve't-tahbîr* içinde), II,
236; İbn Emîru Hâc, *et-Tahtîr ve't-tahbîr*, Beyrut
1417/1996, II, 236; Zekerîyyâ el-Ensârî, *el-Hu-
dûdu'l-enika ve't-ta'rifâtü'd-dakika* (nşr. Mâzin
el-Mübârek), Beyrut 1411/1991, s. 68; İbn Nü-
ceym, *el-Eşbâh ve'n-nezâir*, Beyrut 1400/1980,
s. 302; Emîr Pâdişah, *Teystrü't-Tahtîr*, Kahire
1350-51/1931-32, II, 263; M. Abdurraûf el-Münâ-
vî, *et-Tevkîf 'alâ mühimmatü't-te'arîf* (nşr. M. Rid-
vân ed-Dâye), Beyrut 1410/1990, s. 417, 526;
Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 506; Ahmed b. Mu-
hammed el-Hamevî, *Gamzû 'uyûni'l-beşâir*, Bey-
rut 1405/1985, III, 289.

MEHMET BOYNUKALIN

SEHİV SECDESİ

(سجدة السهو)

Namazdaki bazı kusurları
telâfi etmek için yapılan secde.

Sözlükte "namazın rükünlerinden biri"
anlamındaki **secde** kelimesiyle "yanılma,
unutma, dalgınlık" gibi mânalara gelen
sehv kelimesinden oluşan **sehiv secdesi**
(**secdetü's-sehv**) terim olarak namazdaki
belirli eksiklik, fazlalık veya yanlışlıkları te-
lâfi etmek amacıyla yapılan iki secdeyi ifa-
de eder. Hadislerde ve fıkıh eserlerinin na-
maz bölümlerinde "sücûdü's-sehv" veya
"secdetâ es-sehv" şekillerinde de geçer.
Namazın gereklerini yerine getirme ko-
nusunda kişinin âzâmı dikkat ve titizliği
göstermesi esas olmakla birlikte Hz. Pey-
gamber, beşer olmanın tabii bir sonucu
olarak namaz esnasında meydana gelen
bazı eksiklik ve yanlışlıkların sehiv secde-
si yapılarak telâfi edilebileceğini bildirmiş
(Müslim, "Mesâcid", 94), bu hususta as-

habına örnek uygulamalar göstermiştir.
Namazdaki bazı fiillerin hükmünü belirten
terimler konusunda özellikle Hanefîler'le
diğer üç mezhep arasında farklılık olması
yanında bu fiillerle ve sehiv secdesiyle il-
gili delillerin değerlendirilmesinde görüş
ayrılıkları bulunduğundan mezheplerin se-
hiv secdesini ele alışlarında farklılıklar var-
dır.

Sehiv Secdesini Gerektiren Durumlar.

Bunları mezheplere göre şöylece özetle-
mek mümkündür: **Hanefî Mezhebi.** 1. Rükünlerden birini tekrar etmek; birden fazla rükû, ikiden fazla secde yapmak gibi. 2. Rükünlerden birini öne almak veya geciktirmek. Meselâ rükûda iken kıraat rükûnû eda edilmeden rükûa gidildiği hatırlanırsa kıyama dönülüp kıraat tamamlandıktan sonra tekrar rükûa gidilir ve bu durumda sehiv secdesi yapılır. Ayrıca bir rükûn eda edecek kadar bir süre tereddüt gösterme veya düşünme sebebiyle ara verme, yani sonraki rükûn bu kadar geciktirme sehiv secdesini gerektirir. 3. Kılınan rek'at sayısında tereddüt yaşamak. Zaman zaman bu durumla karşılaşan kimse ağır basan kanaatine (zann-ı gâlib) göre, böyle bir kanaat oluşmamışsa kesin olarak kıldığını bildiği en az miktarı esas alıp namazın geri kalan kısmını tamamlar ve her iki durumda da sehiv secdesi yapar. Böyle bir durumla ilk defa veya çok nâdir karşılaşan kimse ise namazını yeniden kılar. Mâlikî ve Şâfiî mezhepleriyle Hanbelî mezhebinde bir görüşe göre konuyla ilgili hadis gereğince (Buhârî, "Şalât", 31; Müslim, "Mesâcid", 89) -ilk defa meydana gelip gelmemesi ayırımı yapılmaksızın- kesin biçimde hatırladığı kısmı esas alıp eksik kısmı tamamlar ve ardından sehiv secdesi yapar. Konuyla ilgili başka rivayetlere dayanan (Zeylaî, II, 173) Hanefîler ise belirtilen durumları ayırt eder. Hanbelî mezhebinde diğer bir görüşe göre imam olarak namaz kıldıran kimse zann-ı gâlibini esas alırken münferid namaz kılan kimse kesin bilgiye göre hareket etmek zorundadır. 4. Selâm vermesi gerekirken yanlış olarak ayağa kalkmak. Bu durumu farke-
den kişi henüz secdeye varmamışsa he-
men oturur ve selâm verdikten sonra se-
hiv secdesi yapar; eğer secdeye varmışsa o rek'atın ardından bir rek'at daha kıldıktan sonra sehiv secdesi yapar. Böyle bir durum cemaatte namazda meydana ge-
lirse cemaat imama uymaz ve ayağa kalkmaz. İmam secdeye varmadan oturursa cemaatle birlikte selâm verip sehiv secdesi yapar; secdeye varırsa cemaat ima-
mı beklemeden selâm verir, imam ise bir

rek'at daha kılar. 5. Vâcibi terketmek. Me-
selâ Fâtiha veya Fâtiha'dan sonra Kur'an'-
dan bir miktar okuma (zamm-ı sûre) vecî-
besini yerine getirmemek, birinci ve ikinci
oturuşlarda Tahiyât duasını okumamak,
rükû ve secdeyi ta'dil-i erkâna riayet et-
meden yapmak sehiv secdesini gerektirir.
Ebû Yûsuf'a göre ta'dil-i erkân farz oldu-
ğu için terkedilmesi halinde namaz fâsîd
olur. **Mâlikî Mezhebi.** 1. Namazın müek-
ked sünnetlerinden birini veya müekked
olmayan sünnetlerden en az ikisini terket-
mek. Müekked sünnetler Fâtiha'dan son-
ra en az bir âyet okumak, açık okunması
gereken yerde açıktan, gizli okunması ge-
reken yerde gizli okumak, rükû ve secde-
ye eğilip kalkarken alınan tekbirleri (inti-
kal tekbirleri) söylemek, rükûdan kalkar-
ken "semiallâhu li-men hamideh" demek,
birinci ve ikinci oturuşlarda Tahiyât dua-
sını okumak ve her iki teşehhüd için otu-
rmaktır. 2. Namazın mahiyetine dahil olsun
olmasın namazı bozmayacak kadar az bir
fiil ilâve etmek. Meselâ rükû ve secde gi-
bi bir rükûn fazladan yapmak, rek'at sa-
yısına ilâvede bulunmak, çok az bir şey ye-
mek, çok az konuşmak gibi durumlarda
sehiv secdesi yapmak gerekir. 3. Kaç rek-
'at kıldığında tereddüt etmek (yk. bk.). **Şâfiî Mezhebi.** 1. Namazın "eb'âz" diye isim-
lendirilen müekked sünnetlerinden birini
terketmek. Bunlar ilk oturuş, ilk oturuş-
taki Tahiyât duasını tam okumak, kunut
yapmak, kunut için ayakta durmak, ku-
nutun sonunda Hz. Peygamber'e ve aile-
sine, teşehhüdden sonra Hz. Peygamber'e
salavat getirmektir. 2. Kaç rek'at kıldığın-
da tereddüt etmek (yk. bk.). 3. Kasten ya-
pıldığında namazı bozan şeyi yanlış olarak yap-
mak; kısa rükünleri çok uzatmak, çok az
konuşmak, çok az bir şey yemek, bir rek'at
fazla kılmak gibi. 4. Sözlü bir rükûnün ye-
rini değiştirmek; Fâtiha'nın tamamını ve-
ya bir kısmını teşehhüd otururunda tek-
rar etmek, Fâtiha'dan sonra Kur'an'dan
bir miktar okuma vecîbesini kıyam dışın-
da bir rükûnde yerine getirmek gibi. 5.
Kunut, teşehhüd gibi muayyen eb'âz sün-
netlerinden birini yapıp yapmadığında te-
reddüt etmek. **Hanbelî Mezhebi.** 1. Namaz-
da belirli hususların eksik kalması. 2. Na-
mazda belirli fazlalıkların bulunması. 3. Na-
mazın gereği olan bazı fiillerin yapıp ya-
pılmadığında tereddüde düşülmesi. Han-
belî mezhebinin bu hususlardaki yaklaşı-
mı Şâfiî mezhebine oldukça yakındır.

Sehiv Secdesinin Hükmü. Belirtilen se-
bepler bulunduğu sehiv secdesi yap-
mak Hanefî mezhebine göre vâcib, Şâfiî
ve Mâlikî mezheplerine göre sünnettir; an-